

Byla C-203/24 [Hakamp]ⁱ**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį****Gavimo data:**

2024 m. kovo 15 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Hoge Raad der Nederlanden (Nyderlandai)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2024 m. kovo 15 d.

Pareiškėjas:

KN

Atsakovė:

Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank

Pagrindinės bylos dalykas

Pagrindinė byla susijusi su klausimu, kaip turi būti nustatoma, kurios valstybės narės socialinės apsaugos teisės aktai taikytini Nyderlanduose gyvenančiam darbuotojui, kuris Lichtenšteine įsisteigusiam darbdaviui dirbo vidaus vandens laive Belgijoje, Nyderlanduose ir Vokietijoje.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Šiame pagal SESV 267 straipsnį pateiktame prašyme priimti prejudicinį sprendimą visų pirma keliamas klausimas, kaip reikia nustatyti, ar tokiu atveju, kai asmuo pagal darbo sutartį dirba dviejose ar daugiau valstybių narių, galima preziumuoti, kad didelę darbo dalį jis dirba valstybėje narėje, kurioje gyvena.

ⁱ Šios bylos pavadinimas išgalvotas. Jis neatitinka jokios bylos šalies tikrojo vardo, pavardės ar pavadinimo.

Prejudiciniai klausimai

1. Į kokias aplinkybes ar į kokio pobūdžio aplinkybes gali būti atsižvelgiama atliekant vertinimą pagal Įgyvendinimo reglamento 14 straipsnio 8 dalį dėl klausimo, ar asmuo, paprastai pagal darbo sutartį dirbantis dviejose ar daugiau valstybių narių, didelę darbo dalį dirba valstybėje narėje, kurioje gyvena, kai konstatuota, kad čia jis dirba 22 % savo darbo laiko? Ar tam reikia, kad: i) ta aplinkybė būtų tiesiogiai susijusi su darbo atlikimu, ii) iš tos aplinkybės būtų matyti darbo atlikimo vieta ir iii) remiantis ta aplinkybe būtų galima daryti išvadą apie tai, kokią reikšmę kiekybės aspektu turi darbas, dirbamas valstybėje narėje, kurioje atitinkamas asmuo gyvena, palyginti su visu jo darbu?
2. Ar atliekant šį vertinimą, atsižvelgiant į atsakymą į pirmąjį klausimą, reikia ar galima atsižvelgti į: i) darbuotojo gyvenamąją vietą, ii) vidaus vandenų laivo, kuriame darbuotojas dirba, registracijos vietą, iii) vidaus vandenų laivo savininko ir valdytojo registruotą buveinę, iv) vietą, kurioje laivas plaukiojo kitais laikotarpiais, kai darbuotojas dar nedirbo laive ir pas tą darbdavį, v) darbdavio registruotą buveinę ir vi) vietą, kurioje darbuotojas įlaipinamas į laivą ir iš jo išlaipinamas?
3. Kokį laikotarpį turi apimti vertinimas, ar darbuotojas didelę darbo dalį dirba valstybėje narėje, kurioje gyvena?
4. Ar valstybės narės kompetentinga įstaiga, nustatydamą taikytinus teisės aktus, turi vertinimo diskreciją (kurios teismai iš esmės turi paisyti) dėl Pagrindinio reglamento 13 straipsnio 1 dalyje vartojamos formuluotės „didel[ė] [darbo] dal[is]“ ir, jei taip, kokią?

Nurodytos Sąjungos teisės nuostatos

2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo

2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 987/2009, nustatantis Reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo įgyvendinimo tvarką

Nurodytos nacionalinės teisės nuostatos

Nėra

Glaustas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 2016 m. pareiškėjas gyveno Nyderlanduose. Nuo 2016 m. vasario 4 d. iki 2016 m. gruodžio 31 d. jis dirbo vidaus vandenų laive, registruotame Nyderlanduose. Laivo savininkė ir valdytoja yra Nyderlanduose įsisteigusi ir čia registruota

laivybos įmonė. Pareiškėjas šiuo laikotarpiu buvo įsidarbinęs pas Lichtenšteine įsisteigusį darbdavį – dirbo laive Belgijoje, Vokietijoje ir Nyderlanduose. Remiantis laivo žurnalo įrašais, 2016 m. laivas maždaug 22 % viso laiko plaukiojo Nyderlanduose.

- 2 Lichtenšteino kompetentinga įstaiga 2017 m. liepos 25 d. raštu paprašė atsakovės *Raad van bestuur van de Sociale verzekeringsbank* (Socialinio draudimo įstaigos valdančioji taryba, Nyderlandai) pagal Reglamento Nr. 987/2009 (toliau – Įgyvendinimo reglamentas) 6 straipsnį laikinai nustatyti, kurios valstybės narės socialinės apsaugos teisės aktai taikytini pareiškėjui laikotarpiu, kuriuo jis dirbo laive. 2020 m. kovo 6 d. sprendimu atsakovė laikinai nustatė, kad taikytini Nyderlandų socialinės apsaugos teisės aktai.
- 3 Pareiškėjas dėl to sprendimo padavė atsakovei skundą. Ši skundo netenkino ir preziumavo, kad pareiškėjas didelę darbo dalį, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 883/2004 (toliau – Pagrindinis reglamentas) 13 straipsnio 1 dalį, dirbo Nyderlanduose. Šiuo klausimu atsakovė atsižvelgė į aplinkybę, jog iš laivo žurnalo matyti, kad laivas 2016 m. maždaug 22 %, 2013 m. taip pat 22 %, o 2014 m. 24 % viso laiko plaukiojo Nyderlanduose. Atsakovė taip pat rėmėsi tuo, kad pareiškėjas gyvena Nyderlanduose, laivas registruotas Nyderlanduose, laivo savininkės ir valdytojos registruota buveinė yra Nyderlanduose.
- 4 *Rechtbank* (apylinkės teismas, Nyderlandai) pareiškėjo skundo taip pat netenkino, tuomet jis padavė apeliacinį skundą *Centrale Raad van Beroep* (Socialinės apsaugos ir valstybės tarnybos bylų apeliacinis teismas, Nyderlandai, toliau – *Centrale Raad*). Šis teismas taip pat nusprendė, kad pareiškėjas didelę darbo dalį dirbo Nyderlanduose. Siekdamas pagrįsti sprendimą, *Centrale Raad* nurodė, kad ir tokiu atveju, kai darbuotojas mažiau kaip 25 % savo darbo laiko dirba valstybėje narėje, kurioje gyvena, galima preziumuoti, jog čia jis dirba didelę darbo dalį, jei yra pakankamai kitų tai rodančių aplinkybių. Kuo mažesnis darbuotojo darbo valstybėje narėje mastas, tuo daugiau turi būti tai rodančių arba svaresnių aplinkybių.
- 5 *Centrale Raad* nusprendė, kad atsakovė, skundžiamame sprendime konstatavusi, jog pareiškėjas didelę darbo dalį dirbo valstybėje narėje, kurioje gyvena, t. y. Nyderlanduose, rėmėsi pakankamais motyvais. Šio teismo manymu, tai konstatuodama atsakovė galėjo atsižvelgti į aplinkybę, kad laivas, kuriame pareiškėjas dirbo, 2013 m. taip pat 22 %, o 2014 m. 24 % viso laiko plaukiojo Nyderlanduose. Atsakovė galėjo atsižvelgti ir į tai, kad pareiškėjas gyvena Nyderlanduose, laivas registruotas Nyderlanduose, laivo savininkės ir valdytojos registruota buveinė yra Nyderlanduose.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 6 Pareiškėjas dėl *Centrale Raad* sprendimo padavė kasacinį skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui *Hoge Raad der Nederlanden*

(Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas). Reikšmės prejudiciniams klausimams turi tik pirmasis šio skundo pagrindas.

- 7 Pareiškėjas teigia, kad darydamas išvadą, jog jis didelę darbo dalį dirbo Nyderlanduose, *Centrale Raad* klaidingai taikė Pagrindinio reglamento 13 straipsnį ir Įgyvendinimo reglamento 14 straipsnio 8 dalį. Šiuo klausimu pareiškėjas nurodo, kad aplinkybės, į kurias atsižvelgė *Centrale Raad* vertindamas, ar didelė darbo dalis buvo dirbama Nyderlanduose, nėra reikšmingos. Pareiškėjas taip pat laikosi nuomonės, jog *Centrale Raad* nepagrįstai neapsvarstė aplinkybės, kad jo darbdavio registruota buveinė yra Lichtenšteine ir kad jis buvo į laivą įlaipinamas ir iš jo išlaipinamas ne Nyderlanduose, o Belgijoje.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 8 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad, remiantis Įgyvendinimo reglamento 14 straipsnio 8 dalimi, formuluotė „didel[ė] [darbo] dal[is]“ pagal Pagrindinio reglamento 13 straipsnio 1 dalies a punktą turi būti suprantama taip, kad tai turi būti kiekybiškai didelė, tačiau nebūtinai didžioji šio darbo dalis. Pagal Įgyvendinimo reglamento 14 straipsnio 8 dalį, nustatant, ar didelė darbo dalis atliekama vienoje valstybėje narėje, darbo pagal darbo sutartį atveju atsižvelgiama į darbo laiko ir (arba) atlyginimo orientacinius kriterijus. Pagal šią nuostatą, jei taikant šiuos kriterijus gaunama mažesnė kaip 25 % dalis, tai rodo, kad atitinkamoje valstybėje narėje neatliekama didelės darbo dalies.
- 9 Atsižvelgiant į Įgyvendinimo reglamento 14 straipsnio 8 dalyje vartojamus žodžius „mede“ [„be kita ko“; tik tekste nyderlandų k., šio žodžio atitiktoms tekste lietuvių k. nėra], „orientaciniai kriterijai“ ir „rodo“, galima daryti išvadą, jog ir tuomet, kai darbo laikas ir (arba) atlyginimas valstybėje narėje, kurioje asmuo gyvena, sudaro mažesnę kaip 25 % dalį, esama galimybės, kad kitos aplinkybės atliekant bendrą vertinimą nulems būtinybę preziumuoti, jog atitinkamo asmens darbas šioje valstybėje narėje sudaro didelę jo viso darbo dalį.
- 10 Pirmiausia kyla klausimas, kokios aplinkybės yra reikšmingos nustatant, kad ir tuomet, kai darbuotojas valstybėje narėje, kurioje gyvena, atlieka mažesnę kaip 25 % viso savo darbo dalį, galima preziumuoti, jog čia jis atlieka didelę darbo dalį. Taip pat neaišku, kokį laikotarpį šis vertinimas turi apimti.
- 11 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo manymu, atlyginimas šiuo atveju nėra reikšminga aplinkybė. Net jei būtų buvę atlyginimo skirtumų, bylos šalys šio kriterijaus nenurodė. Vis dėlto nėra aišku, kokie kriterijai yra reikšmingi. Įgyvendinimo reglamente tik nustatyta, kad tai, ar darbo dalis yra didelė, turi būti nustatoma, „be kita ko“, atsižvelgiant į darbo laiko ir (arba) atlyginimo orientacinius kriterijus, bet nenurodyta, kokios kitos aplinkybės gali būti reikšmingos.

- 12 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas linkęs manyti, kad remiantis Įgyvendinimo reglamento [14] straipsnio 8 dalies formuluote, pagal kurią darbo dalis, atliekama valstybėje narėje, kurioje asmuo gyvena, turi būti „kiekybiškai didelė“, darytina išvada, jog aplinkybės, į kurias turi būti atsižvelgiama greta darbo laiko ir (arba) atlyginimo kriterijų, i) turi būti tiesiogiai susijusios su darbo atlikimu, ii) turi rodyti darbo atlikimo vietą ir iii) turi būti tinkamos jomis remiantis daryti išvadai, kokią reikšmę kiekybės aspektu turi darbas, atliekamas valstybėje narėje, kurioje atitinkamas asmuo gyvena, palyginti su visu jo darbu.
- 13 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas abejoja, ar aplinkybės, kuriomis rėmėsi *Centrale Raad* atlikdamas vertinimą, apskritai turi reikšmės šiuo aspektu. Taip yra dėl to, kad tos aplinkybės nėra tiesiogiai susijusios su darbo atlikimu. Iš jų nieko negalima pasakyti nei apie darbo atlikimo vietą, nei apie valstybėje narėje, kurioje asmuo gyvena, atliekamo darbo reikšmę kiekybės aspektu, palyginti su visu asmens darbu.
- 14 Savaiame suprantama, kad vieta, kurioje laivas registruotas, ir vieta, kurioje yra laivo savininkės ir valdytojos registruota buveinė, nėra susijusios su darbu. Tai, atrodo, pasakytina ir apie vietą, kurioje laivas plaukiojo tais metais, kai pareiškėjas jame dar nedirbo (taip pat žr. šios santraukos 15–18 punktus). [Pagrindinio reglamento] 13 straipsnio 1 dalis, kaip joje apibrėžta, yra susijusi su darbuotoju, dalį darbo dirbančiu valstybėje narėje, kurioje gyvena, todėl, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo manymu, gyvenamosios vietos valstybės narės kriterijus taip pat neturi reikšmės. Pareiškėjas dar rėmėsi kitais dviem kriterijais – vietos, kurioje yra darbdavio registruota buveinė, ir vietos, kurioje jis buvo į laivą įlaipinamas ir iš jo išlaipinamas. Pirmasis kriterijus visiškai nesusijęs su darbu, o iš antrojo kriterijaus taip pat nieko nepaaikškėja apie darbo, atliekamo valstybėje narėje, kurioje asmuo gyvena, reikšmę kiekybės aspektu. Nei Pagrindinio ir Įgyvendinimo reglamentų formuluotėje ir sistemoje, nei Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nematyti pakankamų atspirties taškų dėl kriterijų, kurie galėtų būti reikšmingi, todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikia pirmuosius du prejudicinius klausimus.
- 15 Dėl antrojo sudėtinio klausimo, t. y. kokį laikotarpį turi apimti tyrimas, ar pareiškėjas didelę darbo dalį dirbo Nyderlanduose, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mato kelias galimybes. Socialinio draudimo įmokos Nyderlanduose mokamos už kalendorinius metus, todėl atspirties tašku galėtų būti laikomi atitinkami kalendoriniai metai. Vis dėlto šio atspirties taško trūkumas būtų tas, kad remiamasi nacionaline teise, tad galėtų atsitikti taip, kad atitinkamos valstybės narės tarpusavyje taikytų skirtingus veikimo būdus. Būtų įmanomas ir vertinimas, apimantis laikotarpį, kuriuo darbuotojo darbo santykiai nekito; šis laikotarpis galėtų būti ilgesnis arba netgi trumpesnis kaip metai. Visgi vėl kiltų klausimas, ar galima atsižvelgti ir į aplinkybes, susijusias su laikotarpiais, kuriais darbuotojas laive pagal darbo sutartį nedirbo (žr. šios santraukos 14 punktą).

- 16 Siekdamas paaiškinti klausimą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, jog iš Įgyvendinimo reglamento 14 straipsnio 10 dalies matyti, kad, nustatant taikytinus teisės aktus, turi būti atsižvelgiama ir į numanomą padėtį per artimiausius 12 kalendorinių mėnesių. Vis dėlto Įgyvendinimo reglamente nenurodyta, nuo kurio momento prasideda šis 12 mėnesių laikotarpis.
- 17 Dėl situacijos praeityje, priešingai, Įgyvendinimo reglamente nieko nenurodyta. 2013 m. gruodžio mėn. dokumente „Praktinis vadovas. Teisės aktai, taikytini Europos Sąjungoje (ES), Europos ekonominėje erdvėje (EEE) ir Šveicarijoje“ (toliau – Praktinis vadovas; p. 31) Socialinės apsaugos sistemų koordinavimo administracinė komisija (toliau – Administracinė komisija) nurodo, kad iki šiol buvę darbo santykiai taip pat yra patikimas ateities elgesio matas. Dėl to, remiantis Praktiniu vadovu, kai neįmanoma sprendimo pagrįsti planuojamomis darbo sąlygomis arba darbo grafikai, derėtų atsižvelgti į padėtį ankstesniais 12 mėnesių ir ja naudotis vertinant didelę darbo dalį. Vis dėlto ši Administracinės komisijos nuomonė neturi lemiamos reikšmės. Praktiniame vadove išreikštas šios komisijos požiūris laikytinas pozicija. Jis gali būti naudingas atspirties taškas aiškinant Pagrindinį ir Įgyvendinimo reglamentus, bet nedaro poveikio teismų kompetencijai vertinti šių reglamentų nuostatų turinį (žr. 1967 m. gruodžio 5 d. Sprendimą *Van der Vecht*, 19/67, EU:C:1967:49, ir 2019 m. gegužės 8 d. Sprendimo *SF*, C-631/17, EU:C:2019:381, 41 punktą).
- 18 Nagrinėjamu atveju *Centrale Raad* atsižvelgė į situaciją, buvusią 2012 ir 2013 m., taigi anksčiau nei prieš 12 mėnesių iki darbo pradžios, o tai prieštarauja Administracinės komisijos nuomonei ir Įgyvendinimo reglamento nuostatomis. Viena vertus, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo manymu, tai gali būti vertinama kaip akivaizdus siekis atsižvelgti į darbo tendenciją per kelerius praėjusius metus; visgi, atrodo, šis argumentas yra pagrįstas tik tuomet, kai atitinkamas darbuotojas tuo metu jau dirbo tą darbą. Kita vertus, aplinkybė, kad nei Pagrindiniame, nei Įgyvendinimo reglamente nėra atspirties taškų, rodančių, kad reikia atsižvelgti į ankstesnę situaciją, yra motyvas to nedaryti. Tai pasakytina jau apie situaciją, buvusią prieš kelerius metus, juo labiau kad darbuotojas tuo metu pagal darbo sutartį net nedirbo. Šiuo atžvilgiu nei Pagrindinio ir Įgyvendinimo reglamentų tekste ir sistemoje, nei Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nematyti pakankamų atspirties taškų, todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikia trečiąjį prejudicinį klausimą.
- 19 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui taip pat kyla klausimas, kokią vertinimo diskreciją turi kompetentinga įstaiga, nustatydamas, kad atitinkami socialinės apsaugos teisės aktai darbuotojui taikomi dėl to, kad jis didelę darbo dalį atlieka valstybėje narėje, kurioje gyvena. Kyla klausimas, ar teismas tokiu atveju, kai turi nuspręsti dėl tokio taikytinų teisės aktų nustatymo, turi priimti visiškai atskirą sprendimą ir juo prireikus pakeisti kompetentingos įstaigos nuomonę, ar turi pripažinti tam tikrą šios kompetentingos įstaigos turimą vertinimo diskreciją.

- 20 *Centrale Raad*, atrodo, laikosi nuomonės, kad kompetentinga įstaiga turi tokią vertinimo diskreciją. Administracinė komisija Praktiniame vadove (p. 34) dėl kelių transporto nurodo, kad paskirtos įstaigos, atsakingos už taikytinų teisės aktų nustatymą, gali naudoti kitas nei Pagrindiniame ir Įgyvendinimo reglamentuose ir šiame vadove pateiktas priemonės, tinkamiausias atvejams, kurias šios įstaigos nagrinėja. Tai, atrodo, yra užuomina į paskirtų įstaigų turimą vertinimo diskreciją. Vis dėlto lemiamos reikšmės šis paaiškinimas neturi, pirma, dėl to, kad Administracinės komisijos nuomonė nėra teisiškai privaloma, antra, dėl to, kad šiame skirsnyje vartojama sąvoka „paskirtos įstaigos“, atsižvelgiant į aplinkybes, gali apimti ir teismą, kuris turi nuspręsti dėl valstybės narės kompetentingos įstaigos nuomonės teisėtumo.
- 21 Argumentas, paneigiantis kompetentingos įstaigos vertinimo diskreciją, yra tai, kad formuluotė „didelė [darbo] dalis“ yra teisinė sąvoka, kurią teismai gali taikyti konkrečiu atveju, neprivalėdami pripažinti administracinės institucijos vertinimo diskrecijos. Be to, pripažinus, kad kompetentingos įstaigos turi vertinimo diskreciją, padidėtų tikimybė, jog atitinkamų valstybių narių kompetentingos įstaigos tokiomis pačiomis faktinėmis aplinkybėmis padarys skirtingas išvadas dėl taikytinų teisės aktų, nors Pagrindiniu reglamentu (11 straipsnio 1 dalis) kaip tik siekiama užtikrinti, kad asmenims, kuriems taikomas šis reglamentas, būtų taikomi tik vienos valstybės narės teisės aktai socialinės apsaugos srityje.
- 22 Nei Pagrindinio ir Įgyvendinimo reglamentų tekste ir sistemoje, nei Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nematyti pakankamų atspirties taškų dėl galimos vertinimo diskrecijos, todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateikia ketvirtąjį prejudicinį klausimą.